

1. Zdroje podnikání

Podnikatelská činnost vyžaduje základní zdroje dvojího charakteru: pracovní a kapitálové, resp. majetkové. Formy využívaných kapitálových zdrojů mohou mít dlouhodobý i krátkodobý charakter, např. půjčky, bankovní úvěry nebo emitované dluhopisy, závazky vůči dodavatelům, zálohy na plnění od odběratelů, rezervy na pohledávky či zásoby aj..

Ke sledování vývoje zdrojů pro tuto analýzu byly zvoleny ukazatele: počet podnikatelských subjektů, počet zaměstnanců (průměrný přepočtený), dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek, kapitál celkový (pasiva), vlastní kapitál a cizí zdroje (=rozdíl pasiv a vlastního kapitálu).

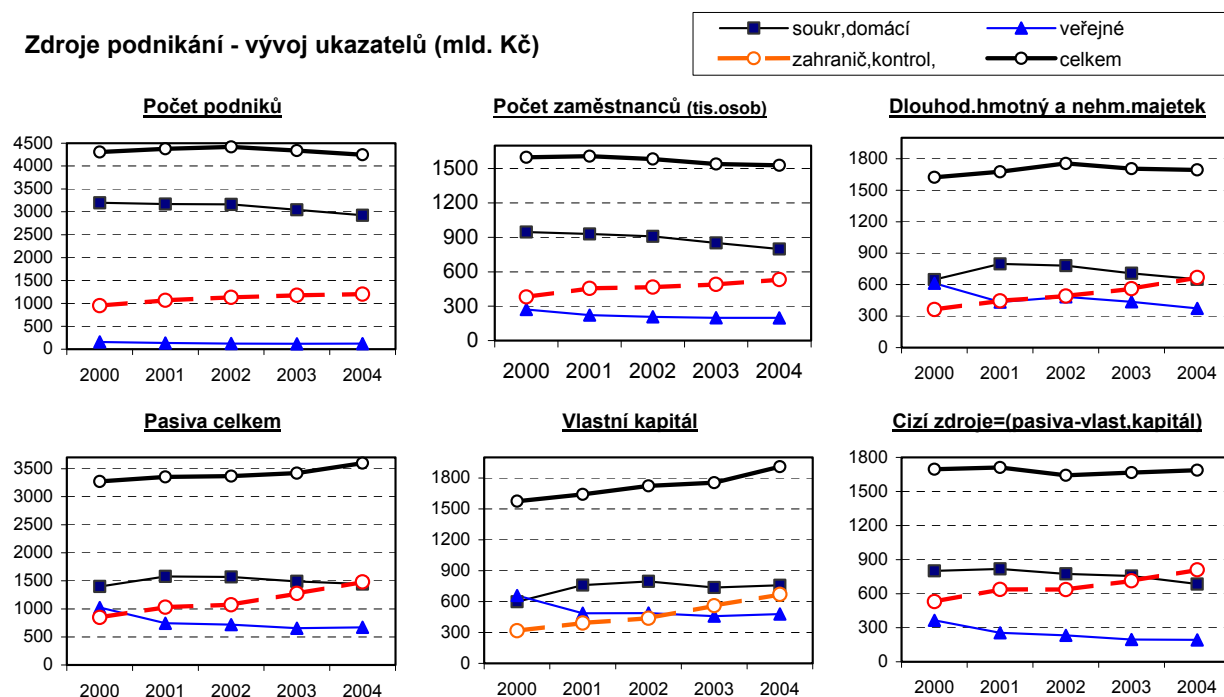
1.1 Vývoj zdrojů podnikání

Základní zdroje podnikání ve sféře nefinančních podniků měly rozdílný vývoj. Zatímco u celkových kapitálových zdrojů se projevil ve sledovaném období růstový trend, celkové zdroje pracovní zaznamenaly trend poklesu, resp. stagnace v roce 2004. Vývoj u dlouhodobého nefinančního majetku měl střídavý charakter.

Všechny zdrojové ukazatele zachycují ve sledovaném období stálý růst hodnot u podniků pod zahraniční kontrolou a poklesy hodnot zdrojů u podniků domácích - viz grafy 1. Růst hodnot ukazatelů u zahraničních podniků kompenzoval poklesy u podniků domácích pro většinu finančních ukazatelů. Výjimkou byl vývoj počtu zaměstnanců, kde se ve sledovaném období projevil trend poklesu. V posledních dvou letech došlo k celkovému poklesu také z hlediska počtu podniků.

Grafy 1

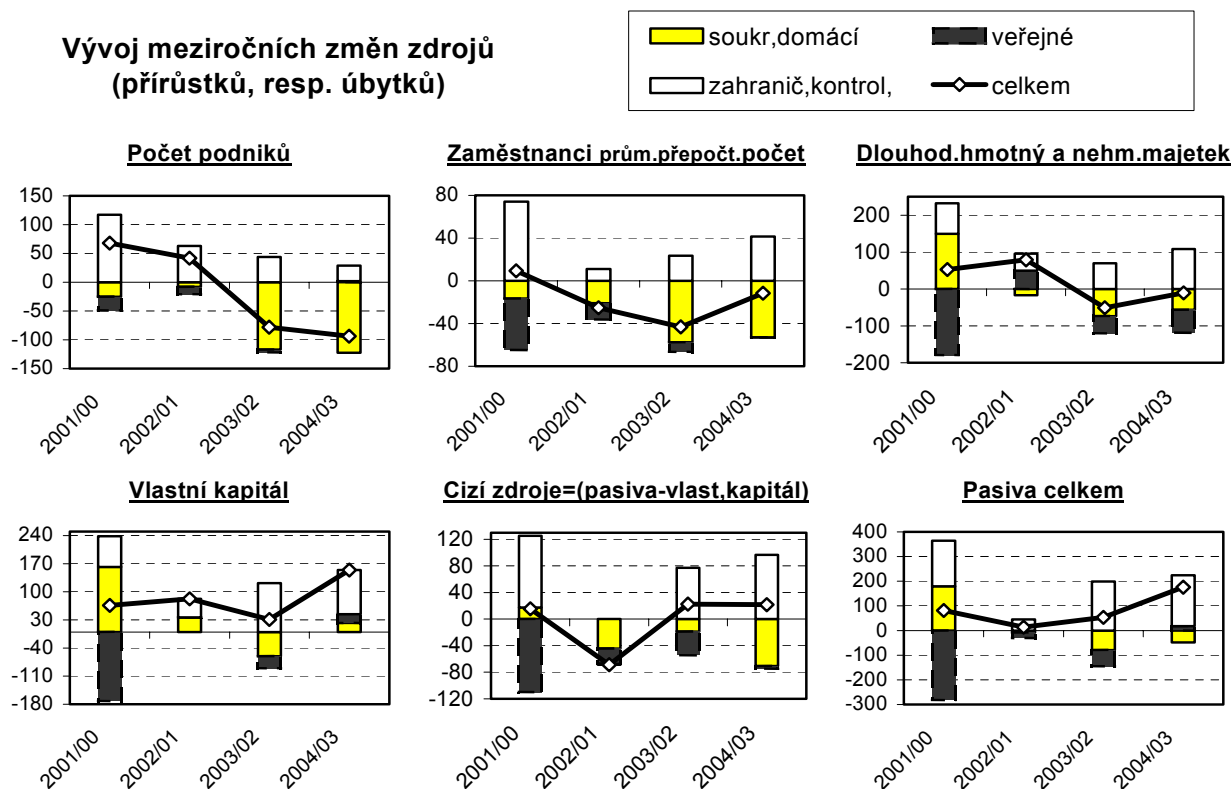
Zdroje podnikání - vývoj ukazatelů (mld. Kč)



Růstový trend ve sledovaném období zaznamenaly celkové kapitálové zdroje, kde byl nárůst celkového kapitálu u podniků pod zahraniční kontrolou vyšší než pokles u podniků domácích. Celkový růst kapitálových zdrojů byl především důsledkem růstu vlastního kapitálu, zatímco vývoj cizích zdrojů celkově stagnoval. Podniky pod zahraniční kontrolou přitom zaznamenaly růst jak u vlastního kapitálu tak u cizích zdrojů, u domácích podniků veřejných i soukromých vlastní zdroje od roku 2001 stagnovaly a cizí zdroje měly klesající trend.

Celková hodnota dlouhodobého majetku ve sledovaném období od roku 2001 stagnovala, protože růst u zahraničních podniků byl shodný s poklesy u domácích podniků veřejných i soukromých. Na všech vývojových grafech zachycujících meziroční změny (absolutní čísla i indexy) je zřetelný atypický charakter roku 2002, poznamenaného tisíciletou povodňovou situací. Projevil se především výrazným snížením cizích zdrojů u všech subsektorů (vč. podniků pod zahraniční kontrolou), což se pravděpodobně promítlo m.j. do poklesu hodnoty dlouhodobého majetku v následujícím roce 2003 zejména u domácích podniků

Grafy 2



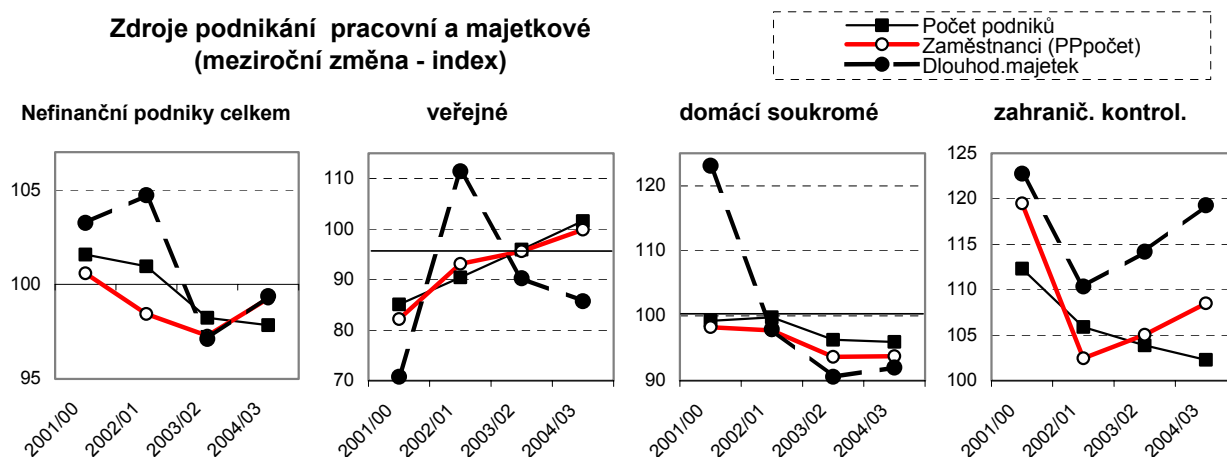
Podrobnější porovnání vývoje zdrojů podnikání u jednotlivých subsektorů podniků umožňují následující údaje:

Počet nefinančních podniků se 100 a více zaměstnanci ve sledovaném období stagnoval (průměr. meziroč. index 99,7¹). Tento vývoj byl důsledkem nárůstu počtu podniků pod zahraniční kontrolou o 251 (průměr. meziroč. index 106,1), zatímco počet soukromých domácích podniků poklesl o 273 (průměr. meziroč. index 97,8), stejně jako počet podniků veřejných (pokles o 40, průměr. meziroč. index 93,3)

U **počtu zaměstnanců** se ve sledovaném období projevil trend k poklesu, celkový pokles o 70 tis. zaměst. (průměr. meziroč. index 98,9). Zahraniční podniky zaznamenaly nárůst o 151,0 tis. zaměst. (průměr. meziroč. index 108,9), u soukromých domácích podniků došlo naopak k poklesu o 148 tis. zaměst. (průměr. meziroč. index 95,9), stejně tak u podniků veřejných: pokles o 73 tis. zaměst. (průměr. meziroč. index 92,7).

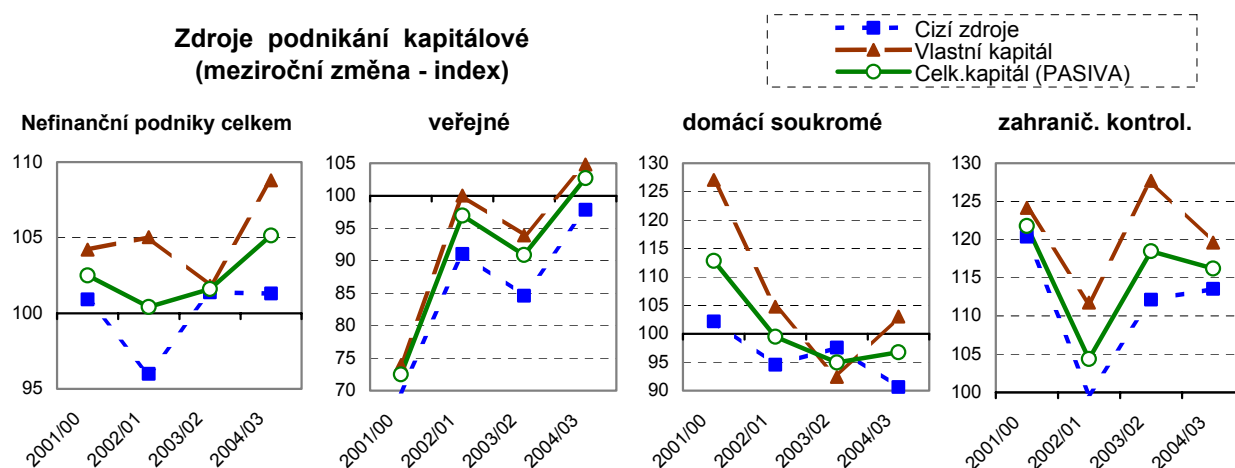
¹ Všechny indexy v následujícím textu i v tabulkách a grafech jsou vyjádřeny v %, tzn. předchozí období = 100

Grafy 3



Mírný celkový nárůst **dlohodobého hmotného a nehmotného majetku** činil 70,8 mld. Kč (průměr. meziroč. index 101,1). U zahraničních podniků vzrostl dlouhodobý majetek za sledované období celkem o 306,5 mld. Kč (průměr. meziroč. index 116,6), u soukromých domácích podniků jen o 3,1 (průměr. meziroč. index 100,9). Veřejné podniky vykázaly pokles o 238,8 mld. Kč (průměr. meziroč. index 89,6).

Grafy 4



Vlastní kapitál podniků celkem se zvýšil ve sledovaném období o 334,7 mld. Kč (průměr. meziroč. index 105,0) v tom u zahraničních podniků o 354,2 mld. Kč (průměr. meziroč. index 120,8) a u soukromých domácích podniků o 160,3 mld. Kč (průměr. meziroč. index 106,8). K poklesu došlo u veřejných podniků o 179,7 mld. Kč (průměr. meziroč. index 93,2).

U **cizích zdrojů** se projevilo přechod od růstu na počátku období, přes mírný pokles ke stagnaci a mírnému růstu během posledních dvou let. Výsledný nepatrný pokles za celé sledované období činil 8,6 mld. Kč (průměr. meziroč. index 99,9). Zahraniční podniky přitom zaznamenaly nárůst o 280,6 mld. Kč (průměr. meziroč. index 111,5), soukromé domácí podniky naopak pokles o 116,4 (průměr. meziroč. index 96,2) a veřejné podniky pokles o 172,8 mld. Kč (průměr. meziroč. index 85,8).

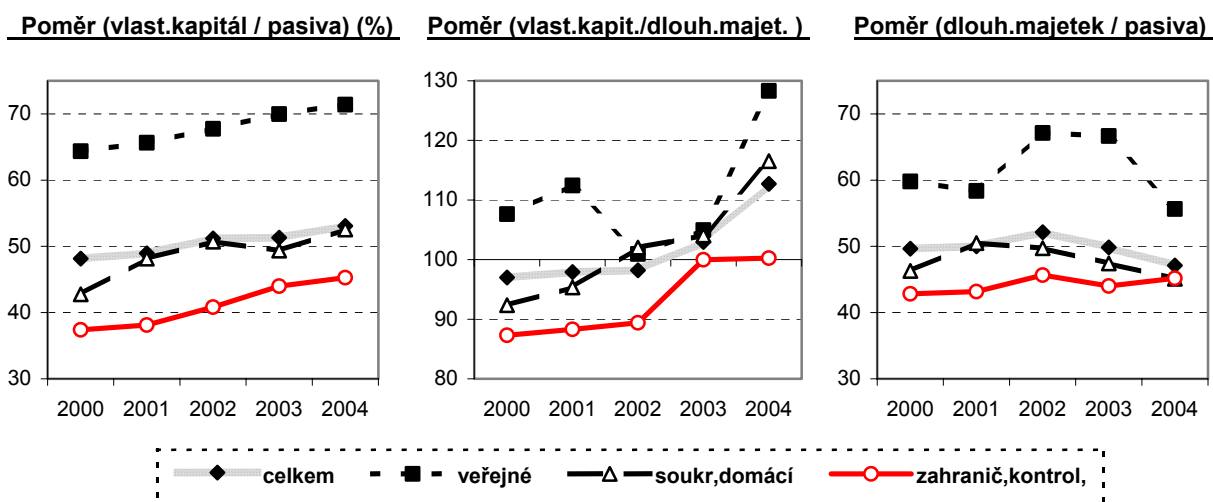
Celkový kapitál (pasiva)__tedy vzrostl o 326,1 mld. Kč (průměr. meziroč. index 102,4). Výrazný byl nárůst u zahraničních podniků o 634,8 mld. Kč (průměr. meziroč. index 115,2), u soukromých domácích podniků činil nárůst 43,9 mld. Kč (průměr. meziroč. index 101,0). K výraznému poklesu o 352,6 mld. Kč došlo naopak u veřejných podniků (průměr. meziroč. index 90,8).

Zajímavé je porovnání sledovaných institucionálních subsektorů z hlediska vývoje **poměru ve využívání vlastního kapitálu a cizích zdrojů**, pro který „učebnicové“ bilanční pravidlo vyrovnání rizika doporučuje vyrovnanost. U všech tří ISEKTORŮ se projevil ve sledovaném období růstový trend podílu vlastního kapitálu z celkových pasiv, hodnotově se však tyto podíly pro jednotlivé subsektory značně lišily. U soukromých domácích podniků se tento podíl vyvíjel od 43 do 53 %, u zahraničních podniků byl nižší (od 37 do 45 %). Znamená to, že podniky pod zahraniční kontrolou využívaly k podnikání ve větším rozsahu cizích zdrojů, než podniky domácí.

Opačným směrem od rovnovážného poměru byly orientovány veřejné podniky, které využívaly výrazně vyšší podíl vlastního kapitálu z celkových pasiv – od 64 do 71 %. Tato orientace je však vyvolána vysokým poměrem hodnoty dlouhodobého majetku k celkové hodnotě kapitálových zdrojů (pasiv) a odpovídá tak jinému „zlatému pari“ bilančního pravidlu, které doporučuje, aby dlouhodobý majetek byl financován z vlastního kapitálu (či ještě z dlouhodobého cizího kapitálu) – viz grafy 5.

Grafy 5

Kapitálové zdroje a dlouhodobý majetek - poměrové finanční ukazatele



1.2 Změny podílů na zdrojích

Do změn struktury podílů různých ukazatelů se vedle vlastnických převodů promítají současně změny trendové, které souvisejí se specifickým charakterem jednotlivých subsektorů.

U zahraničních podniků došlo k relativně největšímu zvýšení u podílu dlouhodobého majetku o 17,2 %-ních bodů na 39,5 %. Podíl jejich celkových kapitálových zdrojů (pasiv) vzrostl o 15,3 %-ních bodů na 41,2 %, z toho vlastní kapitál o 15,0 %-ních bodů na 35,1 % a cizí zdroje o 16,8 %-ních bodů na 48,0 %. Také tato čísla potvrzují intenzivnější využívání cizích zdrojů podniky pod zahraniční kontrolou. K uvedenému navýšení kapitálových podílů u zahraničních podniků došlo v důsledku snížení těchto podílů u domácích podniků, především u podniků veřejných - dlouhodobý majetek o 15,7 %-ních bodů na 22,1 %, vlastní kapitál o 16,7 %-ních bodů na 25,2 % a cizí zdroje o 10,1 %-ních bodů na 11,4 %.

Podíly na počtu zaměstnanců rostly u zahraničních podniků pomaleji o 11,0 %-ních bodů na 34,8 %. Rozhodující význam z hlediska počtu zaměstnanců si zatím stále udržují domácí soukromé podniky i při poklesu jejich podílu o 6,9 %-ních bodů na 52,3 %, veřejné podniky zaznamenaly pokles podílu zaměstnanců o 4,0 %-ních bodů na 13,0 %.

Podíl počtu podniků pod zahraniční kontrolou je nižší, než jejich podíly na dlouhodobém majetku a kapitálových zdrojích, což svědčí o vyšším zájmu zahraničních investorů o podniky velké i přes zvýšení tohoto podílu o 6,2 %-ních bodů na 28,3 %. Nejvýraznější podíl podniků tak zůstává v subsektoru podniků domácích soukromých i při jeho poklesu o 5,4 %-ních bodů na 68,8 %.

Grafy 6

Finanční ukazatele - ZDROJE

podíl ISEKTOR
údaje z P5 (2004 z P3)

